

Gátszakadás a Bárna patakon

Herczeg Dezső

Félmillió m³ víz zúdult Mátranovák településre egy szabálytalanul megépített gát átszakadása miatt. A 2003-ban bekövetkezett eset tanulságai államigazgatási szempontból is tanulságosak, hisz a veszélyhelyzetek megítélése és az azonnali intézkedések megtétele a hatóságok kötelessége.

Engedély nélkül, szabálytalanul

2003. július második felében bekövetkezett jelentős esőzések következményeinek felmérése során a Nógrád megyei katasztrófavédelem és a Zagyvavölgyi Vízügyi Társulás szakemberei megállapították, hogy a Bárna patakon engedély nélkül, szabálytalan kivitelezéssel völgyzáró gát épült. A felgyülemlett víz /akkori becslés szerint kb. 200 ezer m³/ veszélyt jelentett a völgy alján lévő településekre.

A Bárna patakon a Triaut.kft. a vízjogi engedélytől eltérően /lejárta 2002.01.31./ - mely hosszgát építésére szült - völgyzáró gátat épített halastó létesítésének szándékával. A 11 hektárnyi terület vízellátását a Bárna patak biztosította. Ezt a vízügyi hatóság felé jelezte az Ipoly Erdő Rt., a Bükki Nemzeti Park és a Katasztrófavédelem is. Mint a gátszakadás utáni vizsgálatok során kiderült, erről majd minden érintett szerv tudomással bírt /önkormányzat, Erdészet, Bükki Nemzeti Park, Vízügyi Hatóság /, a bürokrácia pedig lassan működött.

A határozatot nem tartották be

A vízügyi hatóság 2003.08.01-én kelt – nem halasztó hatályú - határozatában kötelezte a kft-t, ill. annak tulajdonosát a víztározás haladéktalan megszüntetésére, valamint a Bárna patak átfolyásának biztosítására.

A határozat indoklásából a fontosabb megállapítások:

- a hossz- és keresztgát homokos talajból épült,
- a keresztgátat a csapadék erősen megrongálta,
- a vízárasztó szinte teljesen tönkrement,
- a tározó védművein kaotikus állapotok alakultak ki.

A határozatot a tulajdonos figyelmen kívül hagyta és építgette tovább a homokgátat.

A Vízügyi Igazgatóság 2003.08. 25-re - a katasztrófavédelem és több érintett szervezet részvételével - vízügyi felügyeleti ellenőrzést szervezett.

Az ellenőrzésen tapasztaltakat az igazgatóság munkatársai videón, ill. digitális fényképeken dokumentálták, /Ennek a későbbiekben nagy jelentősége lesz!/ s jegyzőkönyvben rögzítették, hogy a hiányosságok miatt a vízfolyás irányába eső települések – elsősorban Mátranovák településen lakó kb. 2000 fő - veszélyeztetett helyzetbe kerültek.

Az ellenőrzésen résztvevő szervek képviselői hasonlóan sommás megállapításokat tettek:

KDV-VIZIG:

- 11 ha. vízfelületet alakítottak ki, a víz szintje a töltéskorona alatt átlagosan 50 cm-re van;
- a töltésen csúszások, súvadások vannak, a mentett oldalon szivárgás, csurgás található;
- a hosszöltés mentett oldalán erdészeti út és gázvezeték található,
- a vízszintszabályozó műtárgy működésképtelen.

MOL-GÁZ:

- a nagyközépnnyomású gázvezeték részben a tározó vize alá, ill. a gát alá kerültek,
- **a gázvezeték biztonságos üzemeltetése nem biztosítható!**

Ipoly Erdő Rt.:

- az Rt. kezelésében lévő állami erdei út padkája töltésként nem funkcionálhat, meg kell oldani a vízelvezetést.

FVM. Nm.-i hivatal:

- a töltésben tuskók és ágak látszanak. Stb.

Az ellenőrzésen a kft. tulajdonosa „természetesen” nem jelent meg.

A szeptember 27-i bejárás során a vízügyi hatóság megállapította, hogy nem hajtották végre a határozatban foglaltakat, sőt tovább emelték a gátat. / Rátúrták a homokot a már élő növényzettel borított gátra./

A bontási-leürítési huza-vona 2003.október 28-án II. fokú jogerős vízügyi hatósági határozattal zárult, mely az I. fokú /nem halasztó hatályú/ határozatot helyben hagyta.

Az előzményekből kitűnik, hogy igen komoly problémákat tapasztalt minden érintett a létesített halastóval kapcsolatban, de az illetékes hatóság fellépését követően sem változott semmi, sőt a tulajdonos folytatta a szabálytalan, veszélyes „gátépítést”.

Átszakadt a gát

A természet nem várta ki a csordogáló ügyintézkedést, 2003. november 1-jén 20.57-kor Bárnán átszakadt a gát, a víz rázúdult Mátranovákra. A bejelentést követően a salgótarjáni tűzoltóság (Tarján/I, II, Tarján/Erdő) 17 fővel a helyszínre vonult.

A megyei igazgatóságon, pedig 15 fővel operatív törzset alakítottak, ahol megkezdődött az elhelyezésre alkalmas objektumok felmérése, a raktáron lévő egészségügyi, fektető és egyéb anyagok helyszínre szállításának előkészítése.

Az előzetes intézkedések megtétele után a megyei igazgató-helyettes 5 fővel vonult a helyszínre. A berendelt állomány többi tagja az ügyeletet megerősítve az elsődleges intézkedések végrehajtásában, illetve az operatív törzsben a háttér biztosítási feladatokat végezte.

Ekkorra kiderült, hogy kb. 500 ezer m³ víz gyors lefolyása várható. Ezt erősítette meg a vízügy tájékoztatása és a kikergetett salgótarjáni szolgálatparancsnok, aki jelentette, hogy a tárolt vízmennyiség valószínűleg teljes egészében leürül, s kb. 2 méteres szélességben folyik Mátranovák felé a Bárna patak medrében.

Ennek ismeretében a helyszínre érkezve az igazgató-helyettes átvette a kárfelszámolás irányítását, a helyszínen lévő katasztrófavédelmi, tűzoltó és együttműködő szervek képviselőinek bevonásával vezetési törzset szervezett.

Értesítették a Közép-Duna -Völgyi Vízügyi Igazgatóság igazgatóját, az Országos Mentőszolgálat megyei szervezetét, és az Együttműködő szervezeteket. A Nógrád megyei rendőr főkapitány, a közbiztonsági osztályvezető, valamint a városi rendőrkapitány a helyszínre érkezett rendőri erők irányítását végezték.

Bátonyterenye város polgármestere a lefolyó víz befogadása érdekében - egyeztetésünk alapján - intézkedett a maconkai árvízvédelmi tároló részleges megnyitására.

Kimenekítés

A helyszínen tartózkodó szakemberek tájékoztatták az operatív törzset, hogy a vízszint a Bárna patak medrében folyamatosan emelkedik, ezért szükség lesz a leginkább veszélyeztetett Petőfi utca lakóinak kimenekítésére. A Bárna patak vízszintje ebben az időszakban már 150 cm-t emelkedett. Az érintett terület felmérése alapján 22.39-re a Petőfi út lakóit – 150 főt – ideiglenesen a Polgármesteri Hivatal illetve a Művelődési Ház épületében helyezték el. Az ellátásuk megszervezésére is intézkedés történt. Közben az érintett épületekből egy mozgáskorlátozott személyt a mentők elszállítottak.

A közüzemi szolgáltatók intézkedésünkre az érintett területen lévő közműhálózatokat leszakasztották. A helyszínre érkező MOL GÁZ szakemberei, pedig útba indultak Bárnába (a víztározó csak onnan közelíthető meg) megvizsgálni a gázvezeték állapotát mivel arra szabálytalanul ráépítették a gátat.

A mentésben résztvevők, járőr szolgálat megszervezésével folyamatosan ellenőrizték a település leginkább veszélyeztetett részeit. A Petőfi utca folyásirány szerinti jobb oldalán található lakóházait mintegy 20-30 cm magasságú víz öntötte el kb. 300-350 méter hosszan. Az előzetes felmérések szerint 25 telek volt veszélyben és 15 lakóépület pincéje illetve melléképületei kerültek víz alá. A lakóházaknál lévő hidak közül hármat a víz elmosott, ezek maradványa-

it, valamint a mederbe került törmeléket, fa uszadékokat munkagépek igénybevételével eltávolították. Az érintett lakóépületeket a kritikus helyeken homokzsákokkal védték az elöntéstől. A lakóházaknál lévő sertések és egyéb háziállatok mentését a lakosság - a helyszínen lévő tűzoltók segítségével - a tényleges veszélyhelyzet kialakulása előtt elvégezte.

23.02-kor a Bárna patak vízszintjének emelkedése megállt.

A vezetési törzs tájékoztatása alapján a kimenekített lakosságból 100 fő rokonoknál került elszállásolásra, 50 fő elhelyezését a Polgármesteri Hivatal oldja meg.

23.35-kor a MOL szakemberei a helyszínről tájékoztatást adtak, hogy a tározó teljes egészében leürült.

23.44-kor már a vízszint jelentős csökkenését tapasztalták.

00.53-kor a Művelődési Házban elhelyezett személyek lakóházaikba visszatértek.

A lefutó víz Mátraterenye községben 8 lakóház udvarába és melléképületeibe folyt be. Itt a védekezést homokzsákok és erőgépek igénybevételével a polgármester megszervezte. A Mátraterenye község alatti települések a lefolyó víztől nem károsodtak, veszélyhelyzet sehol nem alakult ki, mivel a maconkai víztározó a vizet folyamatosan befogadta.

A víz lefolyását követően a lakók folyamatosan visszaköltözhetnek lakásaikba.

Kárfelmérés, fertőtlenítés

November 2-án délelőtt az önkormányzattal közösen megkezdődött Mátranovákon a kárfelmérés. Az ÁNTSZ. kérésünkre elvégezte az elöntött terület fertőtlenítését.

November 3-án ismételten bejártuk a víztározó, halastó területét. Ismét fényképeket és videó felvételeket készítettünk. Így felvételeink vannak az esemény bekövetkezése előtti és utáni állapotról is, amelyeket az eljáró hatóságok /vízügy, rendőrség/ rendelkezésére bocsátottunk.

A rendőrség közveszély okozás alapos gyanúja miatt nyomozást rendelt el.

Az OVH. vizsgálóbizottságot állított fel, igazgatóságunk részéről 2 fő segítette a bizottság munkáját.

Tapasztalatok

Először kerültünk ilyen helyzetbe, hogy rövid idő alatt egy kb. 9 km-es völgyön keresztül ilyen nagy mennyiségű víz „rohant rá” egy településre. Mátranovákon a Bárna patak medre kövezett. A lezúduló víz a hidakat, kocsibeállókát lerombolta, így a víz egy része hátulról a kertek felől támadott.

- Ilyen esetben indokolt nagy létszámú szakember berendelése, a feladatok gyors és szakszerű szervezésére, irányítására. A helyszíni részvételen túl indokolt volt az operatív törzsből 5 fő igazgatóságon való benntartása, akik szervezték az esetleges további kitelepítési, elhelyezési, ellátási feladatokat. Rövid idő alatt óriási vízmennyiség zúdult a településre ezért az előzetes becslésekre nem volt lehetőség. A megyei ügyelet megerősítésével biztosítottá vált a különféle szervezetekkel való gyors kapcsolattartás és az intézkedés.
- A megyei sajtószóvivő helyszínre rendelése tehermentesítette a beavatkozókat, egységes volt a tájékoztatás. A társszervek is minden érdeklődőt a szóvivőhöz irányítottak, sőt az eseményt követő nap is a helyszínen adott információkat. Így viszonylag reális kép jelent meg az eseményekről a médiában.
- A társszervekkel, önkormányzati és civil szervezetekkel az együttműködés kifogástalan volt. Pl. a Megyei polgárőrség segítette a kiürített terület vagyónvédelmi felügyeletében. A közvetlenül veszélyeztetett Mátranovákon kívül, a másodlagosan veszélyeztetett Mátraterenye, Nemti, Bányaterenye önkormányzati, rendőri vezetői nagy segítséget nyújtottak a szervezésben, ellátásban. /Maconaki víztározó megnyitása, Mátraterenyén /mentés saját szervezésben/stb.

Az esemény rávilágított arra, hogy az ilyen és hasonló felszíni vizekre jobban oda kell figyelnünk. Mivel úgy tűnik a felelőtlenség határtalan. Mindenki azt tesz, amit akar?

Terényben azóta sikerült megelőznünk egy hasonló eseményt. /Magán halastó/. A bejelentést követően, a vízügy tájékoztatása után, a hatóság nem húzta az időt. Élve jogával a tulajdonos költségére a tavat tápláló patakot elterelte.

Herczeg Dezső tűzoltó alezredes

Mentésszervezési osztályvezető

Nógrád megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság, Salgótarján

